

**ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Подцерковний Олег Петрович,

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

**ДЕКОДИФІКАЦІЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ ПОТРЕБАМ
ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ**

Українське суспільство та бізнес під час воєнної агресії російської федерації перебувають у досить напруженому стані загальної економічної та соціальної нестабільності, обумовленої руйнуванням інфраструктури, окупацією ворожою країною територій, зупинки багатьох бізнесових процесів та закритості політичного процесу, обмеженості джерел поширення інформації про ті чи інші кроки, а також можливості їх широкого обговорення.

В цих умовах викликають здивування намагання окремих політиків реалізувати правові «проекти», які вони ініціювали до введення воєнного стану, без прорахунку усіх наслідків для воєнної економіки та стабільності економіко-правової системи, яка конче необхідна. Зокрема йдеться про законопроект 6013 щодо скасування Господарського кодексу, що руйнує чинну систему функціонування державного та комунального сектору економіки.

В результаті скасування Господарського кодексу державні та комунальні установи та організації перестануть бути носіями обмежених речових прав на майно статутного типу. Саме право господарського відання та оперативного управління дозволяє в законі передбачати обмеження на використання майна, закріпленого за юридичною особою державної чи комунальної власності.

Такий наслідок виникає завдяки тому, що Цивільний кодекс, який ставатиме єдиним регулятором цих відносин, передбачає право приватної власності за усіма юридичними особами, в тому числі публічного права, а законопроект 6013 «Про особливості регулюван-

ня підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період» закладає період нестабільності 7 років – для підприємств, а також негайно руйнує речову базу функціонування державних та комунальних організацій.

Адже за законопроектом 6013 державні та комунальні установи та організації ставатимуть власниками майна, закріпленого за ними, або орендарями чи довірчими управителями такого майна. І це при тому, що ще не забутий негативний досвід господарювання «довірчих товариств» та «орендних підприємств» початку 90х.

Схоже на те, що під вивіскою реформ окремі особи намагаються повернути нас в орендно-трастовий стан щодо всієї державної та комунальної власності із цілком прогнозованими наслідками.

До цього додаються такі «перли», як:

- перетворення казенних державних підприємств у підприємницькі суб'єктів, тоді коли за призначенням та Господарським кодексом вони є некомерційними, адже працюють на не прибуток, а для оборони, соціальної сфери, комунікацій тощо.
- усунення заборони на товарообмінні операції без дозволу уповноваженого органу (бартеризація, за якою можна приховати будь-які незаконні операції),
- втрата чинності понять «примірного» та «типового» договору, що відкриває шлях до повної свободи договорів у державному секторі економіки,
- скасування фіксованої законом відповідальності у договорах за участі підприємств та установ державної форми власності,
- відмова від соціально-комунальних зобов'язань, які можуть приймати на себе бізнес-структури,
- скасовує процедуру та судовий примус до укладання господарських договорів монополістами, позаяк Цивільний кодекс України декларує необмежену свободу договору та не обмежує строк нарахування штрафів як гарантії від зловживань;
- утворення законодавчої прогалини у системі систематизації форм державного втручання в економіку, що відкриває шлях до хаотичного неконтрольованих оборудок в економічній сфері тощо.

Крім численних організаційно-реєстраційних процедур скасування Господарського кодексу зруйнує усю судову практику застосування кодексів у сфері договірної права, яка формувалася майже 20 ро-

ків, призведе до спорів із приводу понять «суб'єкт господарювання», господарські відносини», «сфера господарювання», які залишаються в сотнях законів, але позбавляються деталізації та єдиного розуміння. Практичні наслідки зловживань, що виникнуть у цьому випадку, та правової нестабільності не складно спрогнозувати.

Обрана форма декодифікацій само по собі небезпечна. Адже скасуванням цілого Кодексу не треба доводити та пояснювати, які саме норми Господарського кодексу, що виступає стрижнем усього господарського законодавства, не влаштовували ліквідаторів. Використовуються загальні гасла на кшталт «підвищення інвестиційної привабливості країни, запровадження ефективних механізмів контролю за використанням об'єктів державної та комунальної власності», які не мають прогнозованих перспектив реалізації. Принаймні суцільна (загальна) корпоратизація державних установ та організацій не має світових аналогів та має відомий шкідливий досвід впровадження в Україні (достатньо згадати «Мотор січ», банк «Україна2, Укртелеком, відсутність результатів корпоратизації Укрзалізниці тощо).

Законопроект 6013 було схвалено 31 жовтня 2022 року у Комітеті з економічного розвитку Верховної Ради для прийняття у першому читанні. Зроблено це було, по суті, кулуарно, позаяк на засідання комітету ані представників науковців господарсько-правового напрямку, ані суддів господарських судів, арбітражних керуючих, що застосовують цей закон, не запрошували. Радикально проти законопроекту виступив Фонд державного майна України, але його думка теж була проігнорована. Будь-якої публічної дискусії щодо обговорення законопроекту не проводилося. Неодноразові звернення Інституту економіко-правових досліджень НАН України до керівництва Верховної Ради та голови Комітету про залучення юристів-господарників в процесі обговорення законопроекту залишилися без уваги.

При цьому у пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що реалізація проекту Закону «не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України», а також не має ризиків «корупційних правопорушень». Хоча виглядають абсурдними подібні записи про нульові бюджетні та корупційні ризики в масштабах запропонованого переформатування юридичних осіб та власності.

Суспільство не може ігнорувати ризики додаткової економічної та правової нестабільності в умовах війни, створення нових юридичних колізій та спорів, відволікання бізнесу та державні структури на ре-

алізацію сумнівних проєктів, позбавлених економічних розрахунків, здійснюваних всупереч досвіду цивілізованих країн світу.

Адже Господарський кодекс України є тим нечисленним прикладом відмінності української та російської правових систем, що здобула у роки незалежності, позаяк в московській імперії, СРСР та нинішній росії традиційно протидіяли спробам господарської кодифікації.

На противагу цьому окремі комерційні (підприємницькі) кодекси притаманні саме європейській правовій традиції, до якої ми прагнемо. Ці кодекси діють Австрії, Болгарії, Німеччині, Словаччині, Іспанії, Нідерландах, Португалії, Естонії, Латвії, а також у США, Південній Кореї, Японії та інших країнах. У 2000 році перевидано новий комерційний кодекс Франції на заміну кодексу Наполеону. У 2012 році прийнято новий Комерційний кодекс Туреччини, у 2013 – Господарський кодекс Бельгії (Code de droit économique), у 2015 – Підприємницький кодекс Республіки Казахстан. Парламент Іспанії розглядає проєкт нового комерційного кодексу.

Отже, потреби забезпечення стабільності та перспектив розвитку економіки України, подолання викликів воєнної економіки, роблять необхідним поглиблювати кодифікацію господарського законодавства, скасовуючи численні «дрібні» закони у сфері функціонування бізнесу, а не руйнування «єдиних правил гри», зосереджений у Господарському кодексі України.

Безух Олександр Васильович,

*д.ю.н., провідний науковий співробітник відділу правового забезпечення
ринкової економіки НДІ приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Згідно дискусійних думок щодо переваг правових норм в регулюванні приватних економічних відносин, основними законодавчими актами, що застосовуються в регулюванні приватних господарських відносин є ГК України і ЦК України. Ст. 3 ЦК України застосовує поняття загальних засад цивільного законодавства, а ст. 6 ГК України вказує на принципи господарювання. Буквального визначення, що таке господарювання немає, але є законодавче визначення поняття